

राष्ट्रिय महिला आयोग National Women Commission

भद्रकाली प्लाजा, काठमाडौं

प. सं.:-

च. नं.:-

राष्ट्रिय महिला आयोग
भद्रकाली प्लाजा, काठमाडौं
प्रेस विज्ञप्ति

Phone: +977-4256701

Fax: +977-1-4259411

E-mail: info@nwc.gov.np

http://www.nwc.gov.np

मिति:

आज मिति २०७८ असोज १७ गते राष्ट्रपतिको कार्यालय, शीतल निवासमा आयोजित एक समारोहमा सम्माननीय राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारी समक्ष राष्ट्रिय महिला आयोगको तर्फबाट आयोगका माननीय अध्यक्ष श्री कमलाकुमारी पराजुलीले नेपालको संविधानको धारा २९४ अनुसार "राष्ट्रिय महिला आयोगको आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को वार्षिक प्रतिवेदन" पेश गर्नुभयो ।

उक्त अवसरमा सम्माननीय राष्ट्रपतिले लामो समयको संघर्षबाट स्थापित राष्ट्रिय महिला आयोग नेपाली महिला आन्दोलनको ठुलो उपलब्धिको रूपमा रहेको कुरा उल्लेख गर्नुहुँदै सबै किसिमका लैङ्गिक विभेद अन्त्य गर्दै समानतामा आधारित समाज निर्माण गर्न आयोगले प्रतिवद्धतासाथ कार्य गर्नुपर्ने कुरा बताउनुभयो । आयोगले गत आर्थिक वर्षमा सम्पादन गरेका सबै कार्यहरूलाई समेटि निर्धारित समयभित्रै प्रतिवेदन पेश गरेकोमा खुसी व्यक्त गर्नुहुँदै उहाँले आयोगलाई आगामी दिनमा अन्य संवैधानिक निकायहरूसँग समेत आवश्यक समन्वय र सहकार्य गरी महिला हक अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धन तथा महिला हिंसा नियन्त्रणको क्षेत्रमा थप क्रियाशील भई कार्य गर्न समेत निर्देशन दिनुभयो ।

राष्ट्रिय महिला आयोगका माननीय अध्यक्ष श्री कमला कुमारी पराजुलीले राष्ट्रिय महिला आयोगबाट आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा सम्पादित काम कारवाहीहरूलाई समेटि तयार गरिएको चौधौं वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्ने अवसर प्रदान गर्नुभएकोमा आयोगको तर्फबाट सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यूमा हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दै प्रतिवेदनमा समेटिएका मुख्य-मुख्य विषयहरू वारेमा संक्षेपमा प्रकाश पार्नुभएको थियो । प्रतिवेदन पेश गर्ने कार्यक्रममा आयोगका माननीय सदस्यहरू श्री कृष्णकुमारी पौडेल खतिवडा, श्री विद्याकुमारी सिन्हा, श्री जया घिमिरे र श्री सावित्राकुमारी शर्मा सहित आयोगका सचिव, उपसचिव लगायतका कर्मचारीहरूको उपस्थिति रहेको थियो । प्रतिवेदनमा समेटिएका मुख्य विषयहरू संलग्न अनुसूचीमा उल्लेख भएवमोजिम रहेका छन् ।

२०७८ असोज १७ गते

(श्यामप्रसाद श्रेष्ठ)

उपसचिव एवं प्रवक्ता

अनुसूची

राष्ट्रिय महिला आयोगको चौधौं वार्षिक प्रतिवेदन (आ.व. २०७७/७८) मा समेटिएका मुख्य विषयहरू

१. संवैधानिक मान्यता प्राप्त गरेको झण्डै पाँचवर्षपछि राष्ट्रिय महिला आयोगमा आ.व. २०७७/७८ मा अध्यक्ष र चार जना सदस्यहरूको नियुक्ति भई आयोगले पूर्णता पाएको छ । पदाधिकारीहरूको नियुक्ति र पदबहालीसँगै महिला हक अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धन, महिला हिंसाका घटनाहरूको स्थलगत अनुगमन तथा सम्बोधन गर्ने कार्यमा आयोगको क्रियाशीलता बढेको छ ।
२. हिंसामा परेका महिलाहरूको उजुरी सम्बोधनका लागि आयोगले "खबर गरौं ११४५" हेल्पलाइन सेवा निःशुल्क रूपमा २४ सै घण्टा सञ्चालन गरी सेवा प्रदान गर्दै आइरहेको छ । यसले जोखिममा परेका महिला तथा बालबालिकाहरूलाई ठुलो राहत पुऱ्याएको छ । विगतमा दातृ निकायको सहयोगमा सञ्चालित यो सेवा आ.व. २०७८/७९ देखि नेपाल सरकारको बजेट र जनशक्तिबाट सञ्चालन हुने व्यवस्था मिलाइएको छ ।
३. मानसिक, सामाजिक, शारीरिक र यौन हिंसा लगायतका विभिन्न प्रकारका हिंसाबाट पीडित/प्रभावित महिला, किशोरी बालिका तथा आश्रित बालबच्चालाई उद्धार तथा पुनःस्थापना गर्ने, कानूनी सहयोग तथा मनोसामाजिक परामर्श प्रदान गर्ने, सुरक्षित आश्रयस्थल सेवाहरू प्रदान गर्न आयोगले समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गरिरहेको छ ।
४. नेपालमा महिला अधिकारको क्षेत्रमा भएका विभिन्न आन्दोलन र अभियानको परिणामस्वरूप उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल भएको भए तापनि अझसम्म महिलाहरू सामाजिक, आर्थिक, शैक्षिक, राजनीतिक, प्रशासनिक लगायतका सबै क्षेत्रमा पुरुषको तुलनामा पछाडि नै रहेको अवस्था छ । खासगरी राज्यका नीति निर्माण तहमा महिलाहरूको पहुँच र अर्थपूर्ण उपस्थिति बढाउनुपर्ने खाँचो छ ।
५. महिलालाई गरिने असमान व्यवहार, कुप्रथा तथा खराब सामाजिक चाल-चलनहरू, छुवाछुत तथा जातपातको भेदभाव, छोरीको चाँडो विवाह, परिवारमा छोरोलाई बढी महत्त्व दिने सामाजिक संस्कार, सम्पत्ति अधिकारको उपयोगको सम्बन्धमा विभेदपूर्ण सामाजिक व्यवहार, नागरिकताको पहुँचमा रहेको असमानता जस्ता कारणहरूले महिलाहरूमाथि आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक विभेदको विद्यमानता कायमै रहेको छ ।
६. लैङ्गिक असमानताका कारण महिलाहरूको स्रोत, साधन र अवसरमा पहुँचको कमी, आर्थिक परनिर्भरता, शिक्षा, स्वास्थ्य तथा रोजगारीमा कमी जस्ता कारणहरूले महिलाको स्तर पुरुषको दाँजोमा पछाडि परेको छ ।

(१)

७. नीतिगत तथा कानूनी हिसाबले आयोगको दैनिक कार्य सम्पादनलाई व्यवस्थित तवरमा सञ्चालन गर्न सहयोग पुऱ्याउन राष्ट्रिय महिला आयोग नियमावली, २०७८, राष्ट्रिय महिला आयोगको बैठक सञ्चालन कार्यविधि, २०७८ तथा राष्ट्रिय महिला आयोगको आन्तरिक व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७८ स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । साथै, आयोगका पदाधिकारीहरू तथा कर्मचारीहरूले पालना गर्नुपर्ने आचरण स्वीकृत गरी कार्यान्वयन ल्याइएको छ ।
८. आयोगले लैङ्गिक समानता प्रवर्द्धन तथा लैङ्गिक न्याय सुनिश्चित गर्ने सन्दर्भमा नेपाल सरकारका विभिन्न मन्त्रालय, विभाग तथा निकायहरूबाट पहलकदमी लिनुपर्ने विषयमा सुझावहरू तयार गरी कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित निकायहरूमा सिफारिश गरी पठाएकोमा सुझाव गरिएका विषयहरूलाई सम्बन्धित निकायहरूबाट कार्यान्वयनमा ल्याउनेतर्फ विभिन्न प्रयासहरू भइरहेको देखिन्छ ।
९. आ.व. २०७७/७८ मा आयोगले विभिन्न विषयमा परामर्शदाता (विज्ञ व्यक्ति/संस्था) बाट अध्ययन अनुसन्धान कार्य सम्पन्न गराई प्रतिवेदन प्राप्त गरेको छ ।
१०. आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा आयोगमा लैङ्गिक हिसा सम्बन्धी कुल १५७० वटा उजुरीहरू दर्ता भएका छन् । जसमध्ये १३५२ (८६%) उजुरीहरू घरेलु हिसासँग सम्बन्धित छन् भने २१८ (१४%) उजुरीहरू महिला हिसासँग सम्बन्धित छन् । कुल उजुरीमध्ये ९०० वटा उजुरीहरू फछ्यौट भइसकेको अवस्था छ ।
११. आयोगमा दर्ता भएका उजुरीमध्ये सबैभन्दा बढी ५४ प्रतिशत उजुरीहरू २६ देखि ४० वर्ष उमेर समूहको रहेको छ । उजुरी दर्ता भएका हिसाका घटनाहरूमध्ये मानसिक यातना, कुटपिट, आर्थिक यातना र चरित्र हत्यासम्बन्धी घटनाहरू क्रमशः अधिकतम रूपमा रहेका छन् ।
१२. राज्यले अवलम्बन गरेको कानूनी तथा नीतिगत सुधारको परिणामस्वरूप लैङ्गिक समानता र महिला सशक्तीकरणसम्बन्धी कार्यक्रमहरू हालका वर्षहरूमा कल्याणकारी अवधारणाबाट फड्को मार्दै क्रमशः अधिकारमा आधारित अवधारणाबाट निर्देशित हुँदै जान थालेका छन् । यो सकारात्मक उपलब्धिलाई आगामी दिनमा थप सुदृढ तुल्याउँदै राज्यका सबै निकायहरूले महिला विकाससम्बन्धी कल्याणकारी अवधारणा वा आवश्यकतामा आधारित जुनसुकै कार्यक्रमलाई मानव अधिकारमा आधारित अवधारणामा रूपान्तरित गर्दै कार्यान्वयन गर्न जोड दिन आवश्यक छ ।
१३. महिला हक अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धन गरी लैङ्गिक समानता र लैङ्गिक न्याय सुनिश्चित गर्न राज्यका तीन तह र निकायबाट नीति तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा रहेको भए तापनि कार्यान्वयन पक्ष फितलो रहँदा अपेक्षित नतिजा हासिल हुन सकेको छैन । खासगरी प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारले महिलालाई सशक्तीकरण गर्ने, महिला उपर हुने हिंसालाई नियन्त्रण गर्न

(१)

- महिला जागरूकता र उद्यमशीलता प्रवर्द्धन गर्ने तथा लैङ्गिक सवालहरूलाई सम्बोधन गर्न सघाउ पुग्ने कार्यक्रमहरू प्राथमिकता साथ सञ्चालन गर्नुपर्ने आवश्यकता छ ।
१४. हिंसामा परेका महिला, किशोरी, बालबालिका, वृद्धावस्थाका महिला, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक र अपाङ्गता भएका महिलाका लागि सरल, सहज र शीघ्र तवरमा न्याय दिलाउने कार्यमा प्रहरी, स्थानीय प्रशासन, न्यायिक समिति, अदालत लगायतका सम्बन्धित निकायहरूबाट थप आवश्यक पहल हुनुपर्ने देखिन्छ ।
१५. हिंसा पीडित/प्रभावितहरूलाई आयआर्जनमूलक सीप, तालिम, प्रशिक्षण उपलब्ध गराउन नसकदा उनीहरू बारम्बार हिंसामा पर्नसक्ने जोखिम रहेको छ । अतः हिंसामा परेका महिला, बालबालिका तथा किशोरीहरूलाई निःशुल्क आयआर्जनमूलक सीप, प्रशिक्षण दिई महिला उद्यमशीलता र स्वरोजगारी प्रवर्द्धन गर्न संघ, प्रदेश तथा स्थानीय गरी तीनै तहका सरकारहरूबाट विशेष कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याउन आवश्यक देखिन्छ ।
१६. महिलालाई विभेद गर्ने कानूनी व्यवस्थाहरूमा पुनरावलोकन गरी लैङ्गिक समानता कायम गर्ने पक्षमा उल्लेख्य उपलब्धि भएको पाइए तापनि अझै पनि कतिपय कानूनहरू लैङ्गिक दृष्टिले सुधार गर्न बाँकी नै देखिन्छन् । नेपाल पक्ष भएका महिलाको हक अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि/सन्धि अनुकूल हुने गरी मुलुकको आन्तरिक कानूनमा सुधार गर्नुपर्ने विषयहरू अझै बाँकी छन् । अतः प्रचलित सबै कानूनी व्यवस्थाहरूलाई लैङ्गिक-मैत्री बनाउने र अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धतावमोजिम आन्तरिक कानूनहरूलाई क्रमशः संशोधन र समायोजन गर्दै जाने नीति अवलम्बन गर्न आवश्यक छ ।
१७. राज्यका तीनै तहका सरकार तथा निकायले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रमहरूमा लैङ्गिक सवालहरूलाई समावेश गर्ने, लैङ्गिक बजेटलाई संस्थागत गर्ने, लैङ्गिक समानता र लैङ्गिक सशक्तीकरणलाई सघाउ पुग्ने कार्यहरूमा पर्याप्त बजेट र जनशक्ति छुट्याउने, प्रत्येक निकायले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रमहरूलाई लैङ्गिक दृष्टिले विश्लेषण र लेखाजोखा गर्ने तथा सञ्चालित कार्यक्रमहरूको लैङ्गिक लेखा परीक्षण गर्ने पद्धति अवलम्बन गरी देशमा लैङ्गिक उत्तरदायी शासन व्यवस्थालाई संस्थागत गर्न जरूरी छ ।
१८. राष्ट्रिय महिला आयोगको लागि आफ्नै जग्गा र भवनको व्यवस्था गर्न एवं नयाँ संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी संगठनात्मक सुदृढीकरण गर्दै सबै प्रदेशमा आयोगको प्रदेशस्तरीय संरचना स्थापना गरी आयोगलाई महिला हक अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धन तथा लैङ्गिक हिंसा रोकथाम र नियन्त्रणको क्षेत्रमा अग्रणी र नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्नसक्ने सबल र सक्षम संस्थाको रूपमा स्थापित गर्न नेपाल सरकार लगायत सम्बन्धित सबै निकायहरूबाट आवश्यक सहयोग र सद्भाव अपेक्षित छ ।

(२)